

Commissie
van Toezicht
Leuven Hulp

JAARVERSLAG
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE LEUVEN HULP

JAAR 2020

Inhoudsopgave

I.	De Commissie van Toezicht	4
A.	Samenstelling (op 31 december 2020)	4
B.	Werking	4
C.	Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen/ Bemiddeling	7
D.	De Commissie in cijfers	7
1.	Aantal maandelijkse vergaderingen	7
2.	Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijkse vergaderingen	7
3.	Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting	8
4.	Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen	8
5.	Aantal bemiddelingen	8
II.	De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Leuven Hulp	9
A.	Werking	9
B.	Opmerkelijke gebeurtenissen/ belangrijkste veranderingen binnen de inrichting	9
C.	Gevangenisbevolking	10
III.	Het toezicht	11
A.	Contacten met de buitenwereld in familiale band	11
1.	Corona - videobezoek	11
2.	Ongestoord bezoek	12
3.	Bezoek achter glas	12
4.	Telefoon op cel	12
B.	Detentieomstandigheden	12
C.	Detentieplan	13
D.	Gezondheidszorg	14
1.	Psychisch welzijn	14
2.	De tandverzorging	18
E.	Incidenten	18
F.	Orde en veiligheid	19
G.	Personeel	19
H.	Regime en activiteiten	20
IV.	Advies en informatie voor de CTRG	21

1.	Opvragen van camerabeelden	21
2.	Fouille	21
3.	Beroepsgeheim.....	21
4.	Aanwezigheid op het Overlegorgaan.....	22
5.	Brievenbussen	23
6.	Contacten van commissie met advocaten van gedetineerden	23
7.	Tolken	23
V.	Conclusies	24
1.	Bekendheid van de commissie en van de klachtencommissie.....	24
2.	Verbetering van de interne werking.....	24
3.	Aanbevelingen aan de gevangenisdirectie	24

I. De Commissie van Toezicht

A. Samenstelling (op 31 december 2020)

Reinhilde DEBOUTTE, voorzitter*

Kris DEMETER, ondervoorzitter – lid klachtencommissie

Lena BOONS

Jole CARLE

Mathy DE PRETER

Helena MUSELAERS

Sigrid NYS

Johan OTTE – voorzitter klachtencommissie

Elke STALLAERT

Ziggy VANDEBRIEL

Katrien VERHESSCHEN – lid klachtencommissie

Katty WOUTERS

Stef VAN der VLIET, arts

Louis NYS, secretaris

*Patrick DESMET (voorzitter), Caroline PELGRIMS (secretaris) en Philippe COPPENS hebben de commissie in 2020 verlaten.

B. Werking

De commissie vergadert minimaal één keer per maand.

In het midden van de maand komen de voorzitter, de ondervoorzitter, een maandcommissaris en de secretaris samen om een tussentijdse stand van zaken op te maken en de maandvergadering voor te bereiden.

Voor de bezoeken aan de gevangenis worden telkens twee maandcommissarissen aangesteld, waarvan één verantwoordelijk is voor de opmaak van het maandverslag.

Maandelijks is er een overlegvergadering van de voorzitter en een maandcommissaris met de directie.

De commissie was ook aanwezig op één vergadering van het overlegorgaan in de gevangenis en bij het maandelijks onthaalmoment voor de gedetineerden.

Toezicht

In het najaar van 2020 heeft de commissie bij haar leden een bevraging gedaan over hun bevindingen bij de werking. Het onderstaande is hierop voor een deel gebaseerd:

1. De indruk bestaat dat nog een groot aantal gedetineerden de weg naar de commissie nog niet heeft gevonden. Ook het onderscheid tussen de commissie van toezicht en de klachtencommissie lijkt voor veel gedetineerden (en personeelsleden) niet duidelijk.

In de loop van 2020 werden een aantal initiatieven genomen om meer bekendheid aan de werking te geven: er werden affiches en folders verspreid, er werd in een bijkomende brievenbus voorzien, de commissie was vertegenwoordigd op de maandelijkse onthaalmomenten van de gevangenis om zich voor te stellen, Ook omdat er in de gevangenis een groot verloop van gedetineerden is, zullen deze inspanningen in de toekomst worden voortgezet.

Vastgesteld wordt dat gedetineerden de commissie, en zeker de klachtencommissie, niet durven consulteren omdat zij vrezen voor mogelijke negatieve gevolgen. Het is moeilijk na te gaan in hoeverre deze angsten gegrond zijn, maar het is belangrijk dat alle betrokkenen (CvT, KC, directie, medewerkers en CTRG) zoeken hoe dit gevoel kan worden vermeden.

2. Leden wisselen elkaar af als maandcommissaris. Leden vinden het jammer dat dossiers niet over het hele traject kunnen worden opgevolgd. Ook de gedetineerden begrijpen niet altijd waarom zij om de maand een andere persoon te zien krijgen, wat in het slechtste geval aanleiding geeft tot wantrouwen. Om een zekere continuïteit in de werking te brengen werd daarom gekozen voor een systeem met twee maandcommissarissen waarbij er telkens één wordt afgelost in de helft en één op het einde van de maand. Ook wordt, door het oprichten van werkgroepen en het toewijzen van specifieke thema's aan bepaalde leden, een grotere mate van *ownership* gecreëerd.

Om tot een eenvormige behandeling van de dossiers te komen werd een "handleiding voor de maandcommissaris" opgesteld, die voortdurend verfijnd en bijgewerkt wordt.

3. In de loop van 2020 zijn binnen de commissie geregeld vragen opgedoken met betrekking tot de rol en de precieze opdrachten van de commissie. In de praktijk is de grens tussen bemiddeling en belangenbehartiging, tussen toezicht en hulpverlening vaak moeilijk te trekken. Dit geldt nog meer voor het beeld van de commissie binnen de gevangenis. Hoewel de contacten met de medewerkers in de gevangenis over het algemeen zeer goed zijn, is het niet duidelijk hoe die tegen de commissie aankijken; als een controle-instantie, als een belangenverdediger van de gedetineerden of als een instantie waarmee men in dialoog staat. Dit geldt a-fortiori voor de gedetineerden die ten aanzien van de commissie soms verwachtingen koesteren die niet kunnen worden ingelost.

4. Ook de verwachtingen van de CTRG zijn niet altijd duidelijk. Van de maandcommissarissen wordt soms verwacht dat zij tal van (cijfer)gegevens verzamelen, en de plaatselijke directie hiermee belasten, terwijl die gegevens wellicht ook op een hoger niveau beschikbaar zijn. Waarom deze gegevens moeten worden verzameld en waartoe ze worden gebruikt is niet altijd duidelijk.

Er is weinig inhoudelijke feedback op de gegevens die aan de CTRG worden bezorgd. De CvT pleit voor meer gestructureerde contacten tussen de CvT's onderling om ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren.

5. Bij de leden heerst een gevoel van onmacht wegens de beperkte impact van de tussenkomsten. Zaken kunnen met de directie worden besproken maar vaak is ook die niet bij machte om er iets aan te doen.

6. Aan de positieve zijde van de werking in 2020 staan ongetwijfeld de contacten met de actoren binnen de gevangenis. Het overleg met de directie wordt goed voorbereid, is gestructureerd en verloopt in een open sfeer.

Een aantal zaken waren voorwerp van opmerkingen of meningsverschillen:

- De directie kon naar aanleiding van een incident de commissie geen inzage geven in camerabeelden of wenste dit niet te doen. Over het opvragen van camerabeelden is intussen een procedure afgesproken tussen de CTRG en de DG/EPI;
- De directie had reserves bij de aanwezigheid van de commissie – als derde partij - op het overlegorgaan. De commissie krijgt wel de agenda's en de verslagen. Zij heeft in het najaar ook als waarnemer een vergadering bijgewoond;
- Een collectieve klacht had tot gevolg dat een grote groep gedetineerden op hetzelfde moment werd gehoord, wat aanleiding gaf tot onrust bij het personeel. Er werd overleg gepleegd om dergelijke onrust in de toekomst te voorkomen;
- De directie vraagt dat de commissie bij conflicten tussen PBA's en gedetineerden de penitentiaire beambten niet rechtstreeks aanspreekt. De commissie begrijpt dat hierbij terughoudendheid noodzakelijk is, maar is van oordeel dat een rechtstreeks gesprek met PBA's niet kan worden uitgesloten;
- De commissie is van oordeel dat bij bepaalde conflicten bemiddeling een betere oplossing kan bieden dan meteen over te gaan tot een sanctie. De directie gaat er van uit dat zij in dergelijke situaties de enige gesprekspartner van de gedetineerde is.

De leden van de commissie hebben in het algemeen een goede verstandhouding met het personeel en kunnen er indien nodig beroep op doen.

In 2020 kon de commissie rekenen op de diensten van de Vlaamse Overheid. Zo heeft zij onder meer steun gekregen van het C.A.W. voor de verspreiding van infomateriaal en de aanwezigheid bij het onthaalmoment.

C. Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen/ Bemiddeling

In de overgrote meerderheid van de gevallen werd de commissie gevat door rapportbriefjes die in de daartoe bestemde brievenbussen werden gedeponerd. Een aantal dossiers werd geopend naar aanleiding van de geregelde bezoeken die door de maandcommissarissen aan de strafcellen werden gebracht. De individuele problemen kwamen ook aan het licht door gesprekken met andere gedetineerden of met penitentiaire beambten.

Wanneer ze in kennis worden gesteld van een probleem gaan de maandcommissarissen een gesprek aan met de gedetineerde. Indien het probleem een loutere vraag om informatie betreft, zal de maandcommissaris in eerste instantie op zoek gaan naar een antwoord en dit in een vervolgesprek of schriftelijk aan de gedetineerde bezorgen. Gaat het om een klacht over de bejegening in de gevangenis, dan zal die worden aangekaart tijdens het maandelijks overleg van de voorzitter en de maandcommissaris met de directie. Indien de klacht betrekking heeft op een individuele beslissing die ten aanzien van de gedetineerde werd genomen, zal de gedetineerde worden geïnformeerd over de werking van de klachtencommissie en wordt hem desgewenst een klachtenformulier overhandigd. De formulieren zijn ook beschikbaar via de gevangenisadministratie.

Alle dossiers worden opgenomen in de week- en maandverslagen van de maandcommissaris en, indien nodig, besproken tijdens de maandelijks vergaderingen van de commissie. De gedetineerde wordt op de hoogte gehouden van het gevolg dat aan zijn klacht of vraag wordt gegeven.

Hoewel een groot aantal dossiers besproken wordt met de directie, heeft in 2020 geen formele bemiddeling plaatsgevonden in het kader van een klachtenprocedure.

D. De Commissie in cijfers

1. Aantal maandelijks vergaderingen

De commissie had in 2020 elf maandelijks vergaderingen, in principe telkens op de laatste vrijdag van de maand. In normale omstandigheden hebben de vergaderingen plaats in de gevangenis. Wegens de coronacrisis is de commissie in maart niet bijeengekomen. Vier keer werd op een andere locatie vergaderd en zes vergaderingen verliepen via streaming.

2. Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijks vergaderingen

De commissie telt momenteel 13 leden, tegenover 15 bij het begin van het jaar (één lid gaf zijn ontslag in maart, een ander in juli). Gemiddeld hebben 10,5 leden aan de maandelijks vergaderingen deelgenomen.

3. Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting

Ingevolge de coronamaatregelen was het aantal bezoeken in de periode maart – mei zeer beperkt (drie in totaal). Over het hele jaar werden als reactie op grieven en vragen van gedetineerden 44 bezoeken aan de gevangenis afgelegd. Daarbij komen de maandelijkse overleggen met de directie, de bezoeken in het kader van de werkgroepen en van het strafcellenonderzoek, de aanwezigheid op de vergadering van het overlegorgaan en bij de onthaalmomenten en de bezoeken ter voorbereiding en tenuitvoerlegging van het beklagrecht.

4. Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen

In totaal werden 111 individuele dossiers behandeld. Daarvan waren 93 het gevolg van een rapportbriefje dat in de brievenbus van de commissie werd gedeponneerd, vier dossiers werden aangebracht door andere personen dan de betrokkene (gedetineerden, familie of personeel), 6 dossiers waren het gevolg van eigen onderzoek door de CvT (bv. bezoek aan de strafcel) en 8 werden mondeling aangebracht door tijdens bezoeken in de gevangenis.

5. Aantal bemiddelingen

De commissie heeft een aantal dossiers besproken met de directie. Er waren evenwel geen bemiddelingen in het kader van een klachtenprocedure (in 2020 werden drie klachten behandeld).

II. De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Leuven Hulp

A. Werking

De Hulpgevangenis van Leuven is een arresthuis, waar eveneens een aantal veroordeelden verblijft. Dit heeft tot gevolg dat de instelling een groot verloop kent. Het aantal gedetineerden verandert wekelijks en een groot aantal hiervan verblijft in de gevangenis voor een relatief korte periode.

De gevangenis biedt plaats aan 184 gedetineerden (149 cellen/ 184 bedden). Er is een psychiatrische afdeling die de jongste jaren sterk is afgebouwd. In de Hulpgevangenis worden ook gedetineerden met een niet-Belgische nationaliteit opgesloten, in afwachting van hun overbrenging naar het buitenland (via het gesloten centrum 127bis)

Leuven Hulp kampt traditioneel met overbezetting wat een bron van spanningen kan zijn.

Leuven Hulp heeft een gesloten regime. De gedetineerden brengen het grootste deel van de tijd op hun cel door.

B. Opmerkelijke gebeurtenissen/ belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

In 2020 werd gedurende twee periodes actie gevoerd in de Belgische gevangenissen.

In het voorjaar (30 – 31 januari, 6 – 7 februari) waren er stakingen tegen de invoering van de minimale dienstverlening, waarbij in Leuven Hulp minder dan de helft van het personeel aanwezig was.

In het najaar (22 – 24 september, 5 – 7 oktober) werd gestaakt tegen de versoepeling van de coronamaatregelen. De impact van de staking was toen minder groot dan in het voorjaar.

Vanaf 15 oktober 2020 werd mevrouw Hilde Guffens als directeur van de gevangenis vervangen door mevrouw Sabine De Valck.

Op 25 augustus werd in een wachtcel van de gevangenis een gedetineerde door een medegedetineerde om het leven gebracht. Dit incident is in onderzoek bij het gerecht.

C. Gevangenisbevolking

De gevangenis heeft een officiële capaciteit van 149 gedetineerden, maar in de praktijk biedt zij plaats aan 184 (mannelijke) gedetineerden.

In 2020 schommelde het aantal gedetineerden tussen grosso modo 175 en 190, met uitzondering van de lockdown periode in het voorjaar. Op 24 april waren er 152 gedetineerden.

De volgende tabel geeft voor een aantal data (1) het totaal aantal gedetineerden (2) en het aantal personen die (al dan niet vrijwillig) op een matras op de grond slapen (3).

(1)	2/01	16/01	4/03	24/04	8/06	12/07	13/08	5/09	13/10	12/11	10/12
(2)	182	177	185	152	175	182	183	166	189	181	178
(3)	4	3	4	0	–	0	2	0	10	3	3

III. Het toezicht

A. Contacten met de buitenwereld in familiale band

1. Corona - videobezoek

Ten gevolge van de coronacrisis werd ook in Leuven Hulp de bezoeksregeling aangepast op basis van de richtlijnen van de DG EPI en was fysiek bezoek tijdelijk niet mogelijk. Om dit te verhelpen werd videobellen georganiseerd. De gedetineerden konden één keer per week gedurende 20 minuten bellen. De sessies werden georganiseerd tussen 9 en 19u30 maar niet tijdens de maaltijden en het appel.

Bij de sessies was een PBA aanwezig om het systeem op te starten, maar niet tijdens het gesprek. Zij of hij blijft wel in de buurt en kan de gedetineerde bijstaan bij eventuele problemen.

Hoewel videobellen voor de gedetineerden een belangrijke correctie is op de coronamaatregelen kende het systeem, dat snel moest worden uitgerold, toch een aantal kinderziekten:

- De frequentie en de duur van de sessies (1 maal per week gedurende 20 minuten) waren beperkt;
- De sessies op de twee beschikbare PC's moesten worden ingepast in het dagschema (appel -maaltijden) en de vraag was geconcentreerd was op bepaalde tijdstippen, vooral 's avonds, waardoor aanvankelijk een zekere wachttijd gold;
- Het systeem kende technische problemen en beperkingen. Zo moesten soms verschillende pogingen worden gedaan om contact te maken, en voorziet het niet in een tool voor het geval er geen antwoord komt (bv. voicemail);
- De technische bijstand aan de gedetineerden berustte bij de PBA's die niet altijd een geschikte opleiding hebben gekregen om complexe ICT-problemen op te lossen;
- De sessies moesten vooraf schriftelijk worden aangevraagd. Een schrijffout in de naam van de bezoeker had blijkbaar tot gevolg dat de sessie niet kon doorgaan;
- Het systeem functioneert in drie talen Nederlands, Frans en Engels wat problemen geeft voor (familieleden van) gedetineerden die deze talen niet machtig zijn.

De oplossingen voor de voormelde problemen liggen meestal niet in de handen van de directie en het personeel van Leuven Hulp, die overigens initiatieven hebben genomen om de sessies in zo goed als mogelijke omstandigheden te laten verlopen.

Zo verlenen penitentiaire beampten bijstand aan gedetineerden die niet met een PC en de WEBEX-applicatie overweg kunnen. Wanneer de opgeroepene niet antwoordt, tracht een medewerker van het CAW die achteraf per telefoon te bereiken.

Voor de privacy van de gedetineerde wordt het toezicht tijdens het bellen zo beperkt mogelijk gehouden, maar visuele controle via een glazen luikje is wel mogelijk.

Over het algemeen is de commissie overtuigd van het nut en het belang van videogesprekken in de contacten van de gedetineerden met de buitenwereld, ook buiten coronatijden. Dat geldt zeker voor een gevangenis zoals Leuven Hulp, waar een groot aantal gedetineerden met een andere nationaliteit verblijft.

2. Ongestoord bezoek

In het voorjaar bracht de commissie een bezoek aan de ruimte voor ongestoord bezoek en stelde daarbij een aantal tekortkomingen vast. Zij waren niet erg netjes (de vuilbakken werden niet altijd leeg gemaakt) en de klok is stuk waardoor de aanwezigen de tijd niet kunnen inschatten.

Dit werd besproken met de directie die beloofde het nodige te doen.

Bij een tweede bezoek was de ruimte veel netter maar de klok was nog niet gerepareerd.

3. Bezoek achter glas

Ook de ruimtes voor bezoek achter glas beantwoorden niet aan de normen: er is nauwelijks ventilatie en de communicatie is moeizaam. De directie is eveneens vragende partij om hier de nodige werken uit te voeren.

4. Telefoon op cel

Telefoneren op cel wordt als duur ervaren (0,11 euro per minuut). Zeker in lockdown periodes, tijdens welke het bezoek beperkt is, heeft dit tot hoge rekeningen geleid, ook al kregen de gedetineerden een extra belkrediet.

B. Detentieomstandigheden

De detentieomstandigheden werden in 2020 in belangrijke mate beïnvloed door de coronamaatregelen. Een aantal klachten die de commissie ontving had rechtstreeks betrekking op de maatregelen die in het kader van de crisis moesten worden genomen (bijvoorbeeld een quarantaineperiode van 14 dagen na een transfer).

Maar er waren ook gedetineerden die hun appreciatie uitspraken voor de wijze waarop de lockdown in de gevangenis werd geïmplementeerd.

Het hoeft geen betoog dat de vrijwel permanente overbevolking van de gevangenis invloed heeft op de detentieomstandigheden. Voor een gedetineerde in een monocel waar een matras wordt bijgelegd voor een andere gedetineerde, kan het totale gebrek aan privacy en de onmogelijkheid zijn gewone bezigheden voort te zetten, psychologisch zeer zware gevolgen hebben.

Infrastructuur

Leuven Hulp is een oude instelling met een verouderde infrastructuur. De commissie heeft op een aantal van die gebreken gewezen:

De straf en veiligheidscellen zijn in zeer slechte toestand. Aan de directie werden een reeks gebreken meegedeeld.

De directie heeft laten weten dat er nieuwe strafcellen zullen worden gebouwd. De plannen hiervoor zijn klaar maar de uitvoering zal nog geruime tijd in beslag nemen.

De commissie is van oordeel dat een aantal verbeteringen op korte termijn zouden kunnen worden doorgevoerd om de leefbaarheid in de cellen te verbeteren.

Momenteel loopt ook een uitgebreid onderzoek van de CTRG over de straf- en veiligheidscellen, waar de commissie van Leuven Hulp aan deelnam.

De doorgang richting zogenaamde ‘leeuwenkooi’ of ruimte voor individuele wandeling. Gedurende lange tijd was er wateroverlast bij (hevige) regenval alsook ten gevolge van lekkage van interne leidingen, wat gevolgen had voor de veiligheid inzake passage.

De directie deelde mee dat dit werd hersteld, maar de locatie ziet er nog altijd bijzonder onderkomen uit. De kommen die het water moesten opvangen staan er nog steeds.

De doucheruimte sectie “4” (gelegen net rechts van bovengenoemde doorgang) is reeds geruime tijd buiten werking. Mochten deze douches terug in gebruik kunnen worden genomen dan zou het doucheregime qua organisatie allicht minder gecompliceerd verlopen.

De directie was niet op de hoogte van het probleem met de douches. Nadat ze hierover informatie had ingewonnen bevestigde ze dat de werkzaamheden aan de douches gepland zijn. Zij verzekerde dat de gedetineerden geen hinder ondervinden van het wegvallen van deze douches.

Buitenterrein. Binnen de muren van de inrichting (oostelijke hoek Justus Lipsiusstraat/ A. Nobelstraat) ligt er een terrein braak dat er momenteel uit ziet als een grote verwilde tuin.

De commissie stelt de vraag wat de knelpunten zouden zijn, mocht men dit terrein in de toekomst willen benutten voor recreatieve doeleinden?

De directie verklaarde dat in het verleden op het terrein groenten werden geteeld en dieren werden gehouden. Het onderhoud van de tuin en de verzorging van de dieren namen echter veel tijd in beslag. Het experiment werd stopgezet. Er zou een aanbesteding zijn geweest om een nieuw project op te starten.

C. Detentieplan

Klachten over de PSD zijn een gekend gegeven, dat in coronatijden nog meer aan de oppervlakte komt. Gedetineerden hebben het gevoel dat zij onvoldoende begeleid worden bij het einde van de straf tijd. Ook zouden PSD-dossiers niet op tijd klaar geraken voor de zittingen van de SURB.

Ten gevolge van de coronacrisis konden uitgaansvergunningen, noodzakelijk om werk te vinden, niet worden toegekend met als gevolg dat ook het dossier voor de SURB niet rond geraakt.

De commissie stelt vast dat gedetineerden niet altijd een goed inzicht hebben in hun juridische situatie en/of hun verblijfsstatus, of niet weten waar ze hierover informatie kunnen inwinnen. Zij stelt zich de vraag of ook de advocaat hier geen opdracht te vervullen heeft.

Zo kwam er een specifieke vraag van een gedetineerde die zou worden uitgezet. De betrokken persoon vond niemand die hem kon meedelen waar hij over de grens zou worden gezet. Nochtans volstonden enkele mailtjes naar de dienst Vreemdelingenzaken om deze plaats te kennen. Dankzij de tussenkomst van de CvT kon de gedetineerde zijn familie verwittigen. De gevangenis heeft deze procedure ingeschreven bij de griffie.

D. Gezondheidszorg

De commissie werd in kennis gesteld van een aantal medische problemen die door de commissie-arts werden onderzocht en eventueel besproken met de directie en/of de zorgverleners in de gevangenis.

Twee zaken springen in het oog:

1. Psychisch welzijn

Het volgende is gebaseerd op een analyse van de verslagjes die gemaakt werden na elk gesprek tussen een gedetineerde en een lid van de commissie. Deze cijfers moeten met de nodige voorzichtigheid bekeken worden¹.

- a. Werkgroep: binnen de CvT werd begin 2020 een werkgroep gevormd die zich zou richten op drugs en psychiatrische problemen.
 - Het is de bedoeling om het wettelijk kader te inventariseren, en te bekijken hoe dit geconcretiseerd wordt binnen de gevangenis. Hiertoe werd reeds een aanzet gemaakt.
 - De volgende stap was om dit verder uit te werken op basis van gesprekken met de medewerkers van de gevangenis. Dit voornemen werd echter doorkruist door de corona-maatregelen waardoor die gesprekken werden uitgesteld. Het is de bedoeling om in de loop van 2021 die plannen verder op te nemen.

¹De categorisering gebeurde a-posteriori op de gemaakte verslagjes, terwijl niet op voorhand werd opgegeven wat er zou geregistreerd worden. Daarnaast is de omschrijving van de categorieën erg rudimentair. Deze cijfers zijn dus enkel een indicatie.

b. Psychische/psychiatrische problemen.

Een ruwe analyse van de gesprekken met gedetineerden wijst erop dat in 17 (26 %) van de gesprekken het thema van psychische gezondheid op één of andere manier rechtstreeks aan bod kwam.

Het ging in die gesprekken onder meer over:

- de psychiatrische/psychologische moeilijkheden die de gedetineerde meemaakte;
- ongenoegen over de wijze waarop de psychiatrische/psychische opvolging gebeurde;
- het geven of het weigeren van medicatie.

Verskillende elementen kunnen hierbij een rol spelen:

- de relatie tussen hulpvragers en hulpverleners bij psychiatrische/psychische problemen is op zich al een kwetsbare relatie, waarbij gemakkelijk misverstanden en ongenoegens ontstaan;
- deze relatie wordt nog eens extra bemoeilijkt in de context van een gevangenis, waarbij de gedetineerde zich afhankelijk voelt, en dus ook niet zo gemakkelijk praat over ongenoegens;
- de ernst van de psychiatrische problematiek bij sommigen bemoeilijkt ook de communicatie.

Hierbij dient te worden vermeld dat een aantal gedetineerden ook over positieve ervaringen met de hulp bij psychische en psychiatrische moeilijkheden vertelden.

Tijdens de gesprekken rees toch ook enkele malen het vermoeden dat een aantal gedetineerden verstandelijk beperkte mogelijkheden hebben. Daardoor zijn zij kwetsbaarder binnen deze context. Extra aandacht daarvoor, zeker ook in de wijze van communiceren met hen, is zeker noodzakelijk.

Deze bevindingen zijn gebaseerd op de gesprekken die gedetineerden zelf vroegen, ze kunnen niet zomaar worden geëxtrapoleerd naar de volledige populatie, maar ze zijn alleszins relevant.

c. Psychisch welzijn en corona-maatregelen:

Psychisch welzijn is echter ruimer, men kan zich immers erg slecht voelen, zonder dat er sprake is van psychische moeilijkheden of stoornissen.

In gesprekken met gedetineerden kwamen verschillende thema's aan bod die nauw verband houden met hun psychisch welbevinden.

In 8 (12%) verslagen geven meerdere gedetineerden aan dat de corona-maatregelen een negatieve invloed hebben op hun levensomstandigheden. Men voelt dat de (onderlinge) spanningen toenemen, als onrechtstreeks gevolg van specifieke maatregelen. Er werd door 9 (14 %) gedetineerden geklaagd over de omstandigheden of beperkingen van het bezoek. Maar ook veranderingen voor het douchemoment en de wandeling, eventuele quarantaines...

droegen bij tot een grotere spanning in de gevangenis. Over het algemeen was er ook bij de gedetineerden begrip voor deze maatregelen.

Aanbeveling:

- Het is wenselijk om bij de communicatie van nieuwe maatregelen aandacht te besteden aan het nagaan of de mededeling wel duidelijk overgekomen is. Meermaals werd vastgesteld dat boodschappen onvoldoende begrepen werden. Men doet wel inspanningen om duidelijk iets mee te delen, maar verschillende omstandigheden bemoeilijken het begrijpen hiervan. Men moeten rekening houden met het feit dat gedetineerden hoe dan ook meer onder stress staan, waardoor rustig en onbevagen luisteren moeilijker is, er zijn relatief veel gedetineerden met een verstandelijke beperking, er zijn veel anderstalige gedetineerden...
- Het preventief bevragen van hoe gedetineerden zich voelen, of ze mededelingen begrepen hebben, en snel inspelen op wat men dan hoort, kan ook spanningsverlagend werken.

d. Psychisch welzijn: andere elementen.

Bij iets meer dan de helft van de gedetineerden (50,8 %) kwam in één of meerdere gesprekken de moeilijke relatie met sommige penitentiair beampten aan bod. Dan ging het over het gevoel van onrechtvaardig behandeld te worden, gevoel racistisch behandeld te worden, onduidelijkheid over regels... Enkele gedetineerden gaven zelf ook aan gemakkelijk prikkelbaar te reageren. Maar het was wel duidelijk dat deze moeilijkheden aanleiding gaven tot grote spanning bij de gedetineerden. Dit was zeker in veel situaties niet te verklaren vanuit psychische problemen bij de gedetineerde. Het is echter vanzelfsprekend dat waar mensen samenleven er spanningen ontstaan, dikwijls vanuit een misverstand over onbenulligheden, maar die aanleiding kunnen geven tot hoogoplopende conflicten, die soms resulteren in ernstige incidenten.

Uit de gesprekken met gedetineerden blijkt overigens dat die over het algemeen een goede relatie hebben met de penitentiaire beampten en geregeld vermelden dat het personeel in Leuven Hulp in de relaties met de gedetineerden correct en behulpzaam is.

Aanbeveling:

- Voorgesteld wordt dat de gevangenis de mogelijkheid van bemiddelingsgesprekken tussen PBA en gedetineerden zou onderzoeken. Dit gesprek kan aan alle betrokkenen een grotere duidelijkheid geven over de beleving van de andere, de zorgen... die aan de basis van het beginnend conflict liggen. Maar ook misverstanden die ontstaan kunnen zo besproken worden. Er ontstaan al gemakkelijk misverstanden in de communicatie tussen mensen. Binnen de gevangeniscontext is dat risico nog groter. Uitleg die gegeven wordt, is niet altijd begrepen. De asymmetrische gezagsrelatie maakt dat men niet altijd open durft te communiceren. Het groot aantal anderstaligen in deze gevangenis draagt dan nog eens bij tot communicatieproblemen. Bemiddeling kan een aantal escalaties voorkomen.

- De commissie heeft begrip voor de aarzeling om hiermee te starten maar suggereert dat men in een beperkt aantal situaties die voor alle betrokkenen nog relatief veilig zijn (paar pilots uit te werken in overleg met de directie), dit zou uitproberen, en zich daarin zou laten coachen.
- De directie geeft aan dat personeelsbeleid geen verantwoordelijkheid is van de CvT. De commissie begrijpt deze reactie maar het is wel haar taak om te signaleren dat een aantal gedetineerden zich niet goed behandeld voelt, en dat dit een aandachtspunt is in de werking. De commissie ziet toe op de menswaardige behandeling van de gedetineerden, een bemiddelende houding maakt daarvan deel uit.

Enkele gedetineerden (14%) gaf aan dat ze geen duidelijkheid hadden over hun juridische situatie. Het ging dan over de procedure die nog liep, hoelang hun detentie nog zou duren... Dergelijke onzekerheid draagt ook bij tot ernstige gevoelens van zich niet goed voelen.

Aanbeveling:

- Het is goed om bij elke gedetineerde af en toe preventief te vragen of hun juridische situatie duidelijk is. Het lijkt in de eerste instantie aan de advocaat om die vraag te stellen, en dan ook te zorgen voor goede en begrijpbare antwoorden.

e. Zelfmoordpreventie:

In de loop van 2020 ontving de commissie het draaiboek suïcidepreventie dat binnen de Hulpgevangenis Leuven werd opgemaakt.

Het is een degelijke leidraad die aangeeft wat er door wie moet gebeuren van zodra iemand zich zorgen maakt over het suïcidegevaar bij een gedetineerde.

Inhoudelijk zijn er 3 opmerkingen:

- Het lijkt noodzakelijk dat bij elk vermoeden van risico op suïcide de psychiater zou betrokken worden. De inbreng van diens knowhow is heel belangrijk.
- Meer fundamenteel mist de commissie een ruimer preventief plan. Het huidige plan komt in actie als er een risico vastgesteld wordt, maar dan is het eigenlijk al te laat. Het is noodzakelijk dat men op een systematische wijze de factoren identificeert die invloed kunnen hebben op het psychisch welbevinden van de gedetineerden en in de mate van het mogelijke regelmatig een risicoanalyse doet om de nodige preventieve maatregelen te nemen. Volgende punten kunnen daarin een plaats krijgen (deze lijst kan zeker aangevuld worden):
 - o Infrastructuur: zowel op gebied van fysieke veiligheid, maar ook op gebied van een minimum aan gezelligheid;
 - o Duidelijkheid over de juridische situatie, dit geldt nog meer voor personen in voorlopige hechtenis of van wie de verblijfszekerheid nog onduidelijk is;
 - o Duidelijkheid over regels binnen de gevangenis;

- Bejegening van de gedetineerden, het aspect bemiddeling heeft hierin een plaats;
 - Toegang tot psychische hulpverlening;
 - ...
- Het ontbreekt in het plan ook aan een gevangenisbrede aanpak in het kader van incidenten. Er is aandacht voor een debriefing van het personeel, maar richting medegedetineerden ontbreekt het aan een structurele aanpak.

f. Ernstige incidenten:

Er waren ook enkele ernstige incidenten die verdere opvolging vragen:

- Er was een gedetineerde met ernstige psychische problemen die om veiligheidsredenen langdurig een individuele veiligheidsmaatregel werd opgelegd waardoor hij maanden in een veiligheidscel opgesloten zat. Meerdere penitentiair beampten spraken hierover de CvT aan, vanuit hun bezorgdheid over de omstandigheden waarin die man moest leven. Het bleek dat hij al maanden wachtte op overplaatsing naar een andere gevangenis met een aangepast regime. Het is onaanvaardbaar dat door plaatsgebrek mensen in onmenselijke omstandigheden opgesloten blijven. Het is dringend noodzakelijk dat er voldoende capaciteit voorzien wordt voor mensen met dergelijke problemen.
- Er was een dodelijk incident waarbij een gedetineerde met vermoeden van ernstige psychische problemen een andere gedetineerde gedood heeft in een wachtcel. De commissie heeft hierover een verslag opgesteld met vragen over het doorgeven van informatie, risicoanalyse en toezicht in deze wachtcellen (zie ook verder).

2. De tandverzorging

De klachten hierover zijn niet nieuw.

Gedetineerden moeten lang wachten om een tandarts te zien en dienen zich in tussentijd te behelpen met ontstekingsremmers en pijnstillers. De kwaliteit van de tandverzorging geeft eveneens aanleiding tot veel klachten. Er zouden onnodig tanden worden getrokken en vullingen moeten snel worden vervangen. Ook waren er klachten over onvoldoende verdoving.

Aangezien de bevoegdheid van de directie wat de organisatie van de gezondheidszorg betreft beperkt is, vraagt de commissie dat de tandverzorging in de gevangenissen aan een algemeen onderzoek wordt onderworpen. Zo stelt zij zich bijvoorbeeld de vraag of de betaling per prestatie de meest aangewezen methode is om de zorgverleners te vergoeden.

E. Incidenten

Op 25 augustus 2020 deed zich een dodelijk incident voor waarbij een gedetineerde in een wachtcel door geweld om het leven kwam.

Het incident is in onderzoek bij het gerecht.

De commissie voerde in opdracht en onder toezicht van de CTRG een onderzoek uit naar de omstandigheden waarin dit incident heeft kunnen plaatsvinden.

De resultaten van dit onderzoek zullen in de loop van 2021 worden bekendgemaakt.

F. Orde en veiligheid

De commissie heeft in 2020 moeten vaststellen dat in Leuven Hulp, als instelling met een afdeling voor geïnterneerden, personen in straf- of veiligheidscellen (moeten) worden geplaatst die hier totaal niet thuishoren.

Hiervoor (III. D. 1.) werd al gewezen op een situatie waarbij een persoon gedurende lange tijd in een veiligheidscel verbleef omdat voor hem blijkbaar geen gepaste psychiatrische opvang voorhanden was.

Een ander persoon die verschijnselen van dementie vertoonde werd wegens agressie van een psychiatrische inrichting naar de hulpgevangenis gebracht.

Ook de directie betreurde dat een demente man in de strafcel diende te worden geplaatst omdat er geen andere mogelijkheden waren om hem bij urgentie op te vangen.

Deze persoon werd nadien eveneens naar een andere instelling overgebracht.

Meer in het algemeen stelt de commissie vast dat tuchtdossiers soms rudimentair zijn samengesteld, zowel wat het verslag van de hoorzittingen betreft als de motivering van de sanctie.

G. Personeel

De commissie ontving 33 klachten over pestgedrag, oneerlijke behandeling, racisme, agressie door personeelsleden. Het blijft voor de commissie een moeilijke zaak de gegrondheid van deze klachten, die wel met de directie werden besproken, te beoordelen. Volgende zaken dienen te worden opgevolgd:

- De commissie krijgt geregeld meldingen dat de PBA's hun badge niet (zichtbaar) dragen en stelt dit ook zelf vast;
- Gedetineerden zijn soms terughoudend om de commissie of de klachtencommissie te consulteren uit angst voor negatieve reacties;
- Ook is er sprake van denigrerende opmerkingen ten aanzien van gedetineerden die de commissie (willen) aanspreken.

Hier moet eveneens worden beklemtoond dat de relaties tussen de gedetineerden en het personeel in Leuven Hulp over het algemeen correct zijn en dat dit ook expliciet tot uiting komt in de gesprekken die de commissie met de gedetineerden en met PBA's heeft.

H. Regime en activiteiten

Ten gevolge van de coronacrisis werden de mogelijkheden inzake sportbeoefening en ontspanning sterk beperkt. Ook op het binnenbrengen van persoonlijke kledij waren er restricties.

Twee zaken komen vaak terug:

- de kantineprijzen zijn te hoog en bepaalde producten zijn niet beschikbaar. Dit is ook een bijna vaste rubriek in de vergaderingen van het overlegorgaan;
- de vraag naar werk is veel groter dan het aanbod. Hoewel de commissie geen reden heeft om te twijfelen aan de criteria op basis waarvan werk wordt toegekend, stelt zij vast dat de gedetineerden die niet altijd begrijpen.

De commissie kreeg ook klachten over het onthaal van de gedetineerden. Nieuwe gedetineerden vinden hun weg niet en weten niet waar ze met hun vragen terecht kunnen. Vaak betreft het zuiver praktische vragen, bijvoorbeeld over toiletartikelen, en zij voelen zich op dat vlak aan hun lot overgelaten.

Dit werd besproken met de directie die geen weet heeft van grote problemen in dit verband. Zij ziet de gedetineerde binnen de wettelijke termijn voor een onthaalgesprek. In dit onthaalgesprek wordt ook gepolst naar noodzakelijke medische opvolging. Op het moment van de inschrijving krijgt de gedetineerde heel wat documentatie alsook een kopie van het huishoudelijk reglement. Toiletartikelen e.d. worden altijd verschaft. Gedetineerden die na lange ondervragingen en een verblijf in de politiecel in de gevangenis aankomen kunnen meteen douchen en krijgen eten. De directie is aanspreekbaar en gedetineerden kunnen steeds een rapportbriefje sturen.

Het probleem heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat Leuven Hulp een arresthuis is met een groot verloop en korte verblijven en met de grote verscheidenheid aan gesproken talen binnen de gedetineerdenpopulatie.

De directie overweegt een buddyproject waarbij een medegedetineerde als buddy voor een nieuwkomer wordt aangewezen.

In dit hoofdstuk dient nog te worden aangestipt dat tijdens de coronacrisis werd voorzien in extra avondwandelingen, die door de gedetineerden erg positief werden onthaald.

IV. Advies en informatie voor de CTRG

1. Opvragen van camerabeelden

De commissie kreeg van de directie in het verleden nooit inzage van de camerabeelden. Naar aanleiding van een incident heeft de commissie hierover het advies van de CTRG ingewonnen en gevraagd hierover algemene richtlijnen te verstrekken. De directie van haar kant heeft advies gevraagd aan de FOD Justitie/EPI.

In een “*memorandum of understanding*” hebben de CTRG en de DG/EPI een procedure afgesproken voor het opvragen van beelden.

2. Fouille

De naaktfouille is onderworpen aan de bepalingen van de collectieve brief 141 van 30 januari 2017 betreffende Onderzoek aan de kledij – Fouillering op het lichaam – onderzoek van de verblijfsruimte.

Naar aanleiding van een klacht heeft de commissie aan de CTRG gevraagd of de regels in deze collectieve brief ook van toepassing zijn bij de “omkleding” onder toezicht bij plaatsing in een strafcel, meer bepaald met betrekking tot het maximale aantal PBA’s dat aanwezig mag zijn en de aanwezigheid van PBA’s van het andere geslacht dan dat van de gefouilleerde.

3. Beroepsgeheim

De leden van de commissie zijn gebonden door het beroepsgeheim zoals omschreven in de artikelen 458 en 458bis van het strafwetboek. De CvT vroeg aan de CTRG hoe deze artikelen dienen te worden geïnterpreteerd indien een lid van de commissie kennis krijgt van feiten die mogelijk een gevaar kunnen opleveren.

De CTRG antwoordde onder meer dat de schending van de geheimhoudingsplicht strafrechtelijk gesanctioneerd wordt en dat er derhalve niet lichtzinnig mee kan worden omgesprongen.

Behoudens de uitzonderingen in de strafwet ontwikkelden ook de rechtspraak en rechtsleer doorheen de jaren een aantal uitzonderingen waarbij een schending van de geheimhoudingsplicht niet strafbaar wordt geacht:

Eén van de uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht is de “noodtoestand”. Dit is de situatie waarin de schending van de geheimhoudingsplicht het enige middel is om andere- meer of even belangrijke- belangen dan de geheimhoudingsplicht te vrijwaren.

Om een beroep te kunnen doen op de noodtoestand moet een aantal voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- duidelijke acute gevaarsituatie: het gevaar moet acuut én actueel zijn, dus niet toekomstig of denkbeeldig;
- proportionaliteit: het belang dat men wil beschermen moet van hogere of gelijke waarde zijn dan of als de geheimhoudingsplicht die men wil schenden. De rechtspraak aanvaardt

- dat het vrijwaren van de fysieke integriteit van personen hoger in waarde is dan het vrijwaren van de vertrouwensrelatie die beschermd wordt door de geheimhoudingsplicht;
- subsidiariteit: het hoger belang dat in gevaar is, kan niet op een andere manier beschermd worden dan door een schending van de geheimhoudingsplicht.

Een andere uitzondering op de geheimhoudingsplicht is de “bijstand aan personen in nood” (art. 422bis Sw “schuldig verzuim”). Indien men verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, is men strafbaar. Om die reden is ook een medisch hulpverlener verplicht hulp te verlenen of te verschaffen indien zijn patiënt slachtoffer is van een gevaarsituatie waarvan hij rechtstreeks of onrechtstreeks op de hoogte is, zelfs indien dit betekent dat hij hiervoor zijn beroepsgeheim moet schenden.

Het is dus belangrijk om in te schatten hoe realistisch de dreiging is. Het is absoluut noodzakelijk om de betreffende persoon te spreken om deze inschatting te maken. Een dergelijke beslissing behoort tot de persoonlijke verantwoordelijkheid van diegene die de informatie verneemt.

Dit kan een zware belasting zijn voor de betrokken leden van de CvT. Daarom is het nuttig om in dergelijke omstandigheden met collega's te overleggen voor advies en steun.

Het kan een meerwaarde zijn om de denkoefening te maken wat er in het slechtste geval kan gebeuren en om die mogelijkheid te laten meespelen in de beslissing. In bepaalde omstandigheden kan ervoor geopteerd worden zaken te melden maar de directie aan te moedigen om discreet met de informatie om te gaan opdat de vertrouwelijkheid behouden blijft. Zo zou het ook in de toekomst mogelijk blijven om dergelijke veiligheidsproblemen te melden en een constructieve samenwerking in stand te houden.

Besluit: De commissie besliste om de directie in dit geval niet aan te spreken. Na afweging was ze van oordeel dat er geen dreigend gevaar was. De situatie werd wel besproken met de psychiater die eveneens op de hoogte bleek van de toestand.

4. Aanwezigheid op het Overlegorgaan

De directie van Leuven Hulp nam een afwachtende houding aan met betrekking tot de aanwezigheid van de CvT op het overlegorgaan. De CvT heeft hierover het advies gevraagd van de CTRG.

In het Memorandum of Understanding tussen de CTRG en DG/EPI wordt vermeld dat de leden van de CvT als observator toegang hebben tot gedetineerden-gerelateerde activiteiten en bewegingen binnen de inrichtingen. In die context bezorgt de directie de datum, de dagorde en het verslag van de vergaderingen van het overlegorgaan aan de CvT.

De commissie ontvangt deze documenten van de gevangenis. Zij is in het najaar van 2020 aanwezig geweest op één vergadering van het overlegorgaan.

5. Brievenbussen

In Leuven Hulp was er slechts één brievenbus. De commissie wenste te vernemen op welke termijn een bijkomende brievenbus zou worden geplaatst.

De gevangenisdirectie heeft intussen een bijkomende brievenbus geplaatst op een locatie die in samenspraak met de commissie werd bepaald.

6. Contacten van commissie met advocaten van gedetineerden

De commissie stelt geregeld vast dat gedetineerden, die nochtans over een advocaat beschikken, totaal niet op de hoogte zijn van hun juridische situatie.

Zij hebben geen idee in welke fase van de procedure zij zich bevinden, wat hun straf precies inhoudt, wat hun rechten zijn etc. ...

Dit roept de vraag op naar de grens tussen de opdracht van de commissie en die van de juridische hulpverlener.

Beperkt de taak van de maandcommissaris zich tot het louter doorverwijzen naar de advocaat die over alle gegevens van het dossier beschikt? Of neemt hij zelf contact op met de advocaat, om inlichtingen te vragen over het dossier of om hem op zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van de gedetineerde te wijzen?

In haar antwoord achtte de CTRG het niet de taak van de Commissie van Toezicht om zelf contact op te nemen met de advocaat. Wanneer zinvol kan de Commissie uiteraard wel doorverwijzen naar de advocaat. De CvT houdt immers toezicht op de gevangenis, en niet op de advocaat. Dat houdt ook in dat wanneer een advocaat mogelijk nalatig is, een maandcommissaris dit niet zelf dient aan te kaarten. Indien nodig kan men dan wel de gedetineerde doorverwijzen naar de Orde van Advocaten.

7. Tolken

De commissie heeft de CTRG erop gewezen dat in bepaalde gevallen tolken noodzakelijk zijn. De werkwijze die nu wordt gevolgd, waarbij een medegedetineerde wordt gevraagd als tolk op te treden, is niet altijd adequaat.

V. Conclusies

1. Bekendheid van de commissie en van de klachtencommissie

Zowel de commissie als de klachtencommissie zijn nog onvoldoende bekend. De commissie doet er alles aan om aanvaard te worden als partner, zij het extern en onafhankelijk, van alle diensten die in de gevangenis actief zijn. Nu is er nog te veel argwaan, zowel bij de gedetineerden als bij het personeel. Dat kan alleen verbeteren door duidelijk te communiceren over de rol en de opdracht van de commissie.

2. Verbetering van de interne werking

Bijna alle leden van de commissie zijn nieuw. Langzamerhand komt er wat ervaring en worden afspraken gemaakt. Er wordt volop ingezet op goede praktijken. De handleiding voor de maandcommissaris bundelt er een aantal van, de maandcommissaris kan er altijd op terugvallen. Tegelijk zorgt de handleiding ervoor dat de maandcommissarissen steeds op dezelfde manier hun taken opnemen, wat noodzakelijk is om het vertrouwen van het personeel en de gedetineerden te winnen.

3. Aanbevelingen aan de gevangenisdirectie

De commissie streeft ernaar om op basis van de vaststellingen die zij doet aanbevelingen te kunnen richten aan de gevangenisdirectie. Zo maakte de commissie een uitgebreid verslag van het geweldsdelict dat in de gevangenis plaatsvond. Dat verslag legde een aantal zwaktes bloot en gaf aanleiding tot een reeks vaststellingen, besluiten en aanbevelingen. Die aanbevelingen beogen een concrete verbetering van de situatie. De commissie zal geregeld in gesprek gaan met de gevangenisdirectie over de uitvoering van de aanbevelingen.

Het verslag zal in de loop van 2021 worden bekendgemaakt.